

برنامه‌های پنجگانه توسعه و تراژدی عدالت

برنامه‌های توسعه و عمرانی را در هر حکومتی می‌توان به‌عنوان ابیهانی از سیاست‌گذاری حاکمیت شناخت که کمترین خطرِ آلودگی یا باندپروازی‌های مأمود در مواقع غیررسمی را دارد. بر همین اساس شناختن تگایی کوتاه اما مبتنی بر استانداردهای مورد نظر رژیم شاهنشاهی پهلوی در مقوله برنامه‌های توسعه می‌تواند کمک شایانی در جهت شناخت وضعیت موجود در زمان شکل‌گیری انقلاب اسلامی باشد. در این میان داشتن تگایی به این پیش‌فرض که تلاش برای شکل‌گیری یک «تجید امرالده» به‌عنوان سرفصل سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و فرهنگی پهلوی اول و دوم بوده است، ما را در درسیان به هدف کلی این برنامه‌ها کمک می‌کند. شکل دادن به یک پروگنوسی مدرن و شکل دادن به یک طبقه متوسط شهری مبتنی بر عرف گرای(سکولاریسم) و مهاجرت از مهم‌ترین اهداف خدشه‌ناپذیر دوره پهلوی بوده است که با شکل دادن در این مدرن در دوره پهلوی اول جرقه خورد.

■ توسعه با نظم تعادل
نسبت غیرقابل انکار سیاست‌گذاری و تعیین چشم‌انداز یا وضعیت فروش و درآمد نفتی انجیان که بودجه اهداف پیگیری شده دارد نقش تعیین‌کننده در روند برنامه‌های عمرانی پهلوی دوم که در سال ۱۳۳۷ تا ۱۳۷۱، افزایش شدت داشته است در برنامه اول که در سال ۱۳۳۷، ۱۳۳۷٫۲۷٪ درصد (۷/۸ میلیارد ریال) از درآمدهای نفتی برای این امر اختصاص یافت. در برنامه دوم (۱۳۴۱–۱۳۳۶، ۱۳۳۶–۱۳۳۶ بخش نفت در تأمین هزینه‌ها به ۶۴/۵ درصد (۶۰/۹۹۹ میلیارد ریال) بالغ شد میزان این اکتا در برنامه دوم ۱۳۴۶–۱۳۳۶ به ۶۶ درصد (۱۵۲/۷ میلیارد ریال) و در برنامه چهارم ۱۳۵۱–۱۳۳۷ به ۶۲ درصد (۳۸/۵ میلیارد ریال) باقی می‌شد. برنامه پنجم ۱۳۵۶–۱۳۵۲ با افزایش جهانی قیمت نفت همزمان با رشد بی‌نظیر در هزینه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری در آن تجدیدنظر در هزینه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری در آن برنامه بود. بدین ترتیب هزینه‌های پیش‌بینی‌شده در این برنامه به حدود ۲۸۰ برابر هزینه‌های پیش‌بینی‌شده در برنامه اول و ۸۰ درصد رسید که این مساله منجر به پیدایش تحولات اساسی در ساختار پولی و مالی و سیاست‌های استعاری کشور بود.
نخستین برنامه توسعه که در سال ۱۳۳۷ و پس از پایان جنگ دوم جهانی به اجرا گذاشته شد با اختصاص ۲۸ درصد بودجه به امور اجتماعی و ۲۴ درصد بودجه به امور کشاورزی تأکید اولیه را معطوف به این حوزه کرد. برنامه دوم که در حد فاصل سال‌های ۲۴ تا ۴۱ به اجرا آمد به‌علت تأثیرات ناشی از جنگ جهانی دوم بود. به‌دلیل تغییرات سیاسی در قیاس بر برنامه اول با توسعه کشاورزی، توسعه و ترمیم راه‌آهن، بنادر، فرودگاه‌ها و کمک به گسترش صنایع با تأسیس کارخانه فولاد هوآهن همراه بود. برنامه سوم که در حد فاصل سال‌های ۴۱ تا ۴۴ اجرایی‌شد به‌علت همزمانی با اصلاحات ارضی تغییرات زیادی در جهت‌گیری توسعه کشور به‌وجود آورد. با فراری دادن سرمایه از بخش کشاورزی به بخش خدمات و صنایع شهری باعث شکل‌گیری یک تغییر بنیادین در مبدا اهداف کلان کشور شد. این تغییر جهت میانه دهه ۴۰ را می‌توان آغازی از تمایل به تغییرات اساسی در جهت تقویت یک طبقه شهری مرفه و بی‌تفاوت به رفاه و معیشت دهقانان دانست. مجموعه برنامه سوم را می‌توان برنامه‌ای شکست خورده دانست که بخش عمده اعتبارات را صرف ایجاد زیربنای صنایع سرمایه‌بر کرد. اصلاحات ارضی نیز در این میان با شکست باعث مزاد

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷

۱۳۳۷